

I

Un matí, quan Gregor Samsa es despertà d'uns somnis agitats, es trobà al llit, transformat en un insecte monstruós. Estava gitat d'esquena, dura com una closca ara, i, alçant un poc el cap, es va veure la panxa, combada i marró, segmentada per unes durícies arquejades. Al capdamunt, a punt d'esvarar-se'n del tot avall, el cobertor s'hi aguantava a males penes. Una multitud de cames, llastimosament fines en comparació amb la resta del cos, li espurnejaven davant dels ulls, desvalgudes.

«¿Què m'ha passat?» va pensar. Allò no era cap somni. La seua cambra, una autèntica cambra de ser humà, bé que un poc menuda, continuava allí, sense cap canvi, entre les quatre parets acostumades. Sobre la taula, on hi havia escampat un mostrari de teles —Samsa era viatjant—, penjava l'estampa que havia retallat feia poc d'una revista il·lustrada i que havia posat dins d'un bonic marc daurat. Representava una dama, abillada amb un barret de pells i un boà de pells, que seia ben dreta i esgrimia contra l'espectador un gruixut maniguet, també de pells, on havia enfondit més de mig braç.

Després, la mirada de Gregor es dirigí cap a la finestra, i el temps gris —se sentia repicar les gotes de la pluja contra l'ampit de llautó— el va posar del tot melancòlic. «¿I si continuava dormint un poc més i oblidava totes aquestes figuracions?» va pensar, però això era absolutament impossible, perquè s'havia acostumat a dormir girat del costat dret i el seu estat actual li impedia agafar la postura. Per molt d'esforç que fera per tombar-se a la dreta, sempre acabava esgolant-se i caient d'esquena una altra volta. Ho va intentar ben bé cent vegades, tancant els ulls per no haver de veure les cametes tremoloses, i només desistí quan començà a sentir un dolor lleu, opac, fins ara mai sentit, en el costat.

«¡Déu meu!» va pensar. «¡Quin ofici més treballós que m'he triat! Tots els dies amunt i avall. I així els negocis donen molts més maldecaps que no a dins del magatzem. Per no parlar d'aquesta plaga dels viatges, la preocupació pels enllaços dels trens, els menjars irregulars i roïns. Amb la gent, un tracte inconsistent sempre, mai res de ferm, i molt menys de cordial.

¡Que el dimoni s'ho emporte, tot això!» Va sentir al damunt de la panxa una coentor lleugera; s'arrossegà d'esquena lentament cap al capçal del llit amb la intenció d'alçar millor el cap; va trobar el lloc que li coïa. Estava recobert de nombrosos puntets blancs que no encertà a explicar-se. Va voler palpar la zona amb una cama, però l'hagué de retirar de seguida perquè s'esgarrià només de fregar-la.

Tornà a esvarar-se cap a la posició anterior. «Aquestes matinejades» va pensar «et deixen torrat del tot. L'home necessita dormir prou. I això que hi ha viatjants que viuen com les dones dels harems. Quan, posem per cas, torne a mitjan matí a la fonda per anotar les comandes tancades, els senyorets encara s'estan desdejunant. Si jo, amb el patró que tinc, intentava fer una cosa així, em despatxava a l'acte. I, al capdavall ¡Qui sap si no em convindria més! Si no em continguera pensant en els meus pares, ja faria temps que me n'hauria acomiadat, m'hauria plantat davant del patró i li hauria dit el que pense amb tota l'ànima. ¡Segur que queia del pupitre! També té uns costums estranys, el patró, sempre enfilat al pupitre i, sord com està, parlant des d'allà dalt amb els empleats, que se li han d'apegar quasi. Ara bé, encara hi ha esperances. Quan haja aplegat tots els diners que em calen per pagar-li els deutes dels pares —m'hi deu faltar cosa de cinc o sis anys— cert que ho faré. Aleshores faré el gran pas. De moment, però, el que he de fer és alçar-me, que el meu tren ix a les cinc.»

Va girar la vista cap al despertador, que repicava sobre el bagul. «Per l'amor de Déu» va pensar. Eren les sis i mitja i les busques seguien fent camí com si res, fins i tot havien passat de la mitja i s'acostaven

ja als tres quarts. ¿Que no hauria tocat el despertador? Des del llit es veia que estava correctament posat a les quatre, per tant, segur que havia tocat. Sí, ¿però era possible continuar dormint amb aquell soroll? ¿Si feia tremolar els mobles! Bé, cert que no havia tingut un son tranquil, però es veu que sí havia estat d'allò més profund. ¿I ara, què havia de fer? El pròxim tren eixia a les set, per poder agafar-lo hauria calgut que s'afanyara com un boig, i el mostrarí encara no estava ni empaquetat i ell mateix no es trobava, ara com ara, especialment fresc ni animós. I, encara que poguera agafar el tren, els brams del patró eren ja inevitables, perquè el mosso d'encàrrecs l'hauria esperat en l'andana a les cinc i n'hauria comunicat l'absència feia estona. Aquell estava fet a mida del patró, sense espenta ni coneixement. ¿I si deia que es trobava malalt? Però això seria summament humiliant i suspecte, perquè, en cinc anys que treballava allí, Gregor no havia estat malalt mai, ni una sola vegada. Segur que vindria el patró amb el metge de l'assegurança, retrauria als pares quin fill tan gandul tenien i tallaria en sec qualsevol objecció escudant-se en el metge, per a qui, en tot cas, no hi havia més malaltia possible que l'aversion al treball. I, de fet, ¿no tindria part de raó aquesta vegada? En realitat, llevat d'un ensopiment completament fora de lloc després d'una dormida tan llarga, Gregor se sentia ben bé, inclús tenia una fam verament excepcional.

Mentre totes aquestes idees li passaven vertiginosament pel cap, sense que poguera decidir-se a abandonar el llit —el despertador tocava en aquell moment els tres quarts de set—, van picar fluixet a la porta que hi havia darrere del capçal.

—Gregor —se sentí, era la mare—, ja són tres quarts de set. ¿No volies anar-te'n de viatge?

¡Quina veu més dolça! En canvi, Gregor es va espantar de sentir-se la pròpia veu quan contestà; sens dubte era la seua veu d'abans, però per baix s'hi barrejava un piulet penós que no podia reprimir i que només permetia distingir amb claredat el començament de les paraules; després el ressò les deformava fins al punt que era dubtós que s'entengueren bé. Gregor hauria volgut fer una resposta ben detallada i aclarir-ho tot, però, ateses les circumstàncies, es va limitar a dir:

—Sí, sí. Gràcies, mare. Ara m'alce.

La porta de fusta devia haver fet que a fora no se li coneguera cap canvi en la veu, perquè la mare es va quedar tranquil·la amb aquesta explicació i se'n va anar tot arrossegant els peus. Però la curta conversa havia informat els altres membres de la família que Gregor, contra el que calia esperar, encara era a casa, i de seguida el pare va picar a una de les portes laterals, suaument però amb el puny.

—Gregor, Gregor —exclamà— ¿Què passa?

I al cap d'uns segons va tornar a insistir amb un to més greu:

—¡Gregor, Gregor!

Mentre, a l'altra porta lateral se sentí somicar la germana:

—¿Gregor? ¿No et trobes bé? ¿Et fa falta res?

Gregor va contestar a les dues bandes:

—Ja vaig.

Maldà per llevar tot el que poguera haver d'insòlit en la seua veu pronunciant cada paraula amb tota cura i intercalant-hi llargues pauses. De manera que

el pare tornà al seu esmorzar; la germana, en canvi, xiuxiuejà:

—Gregor, obri, t'ho pregue.

Però Gregor no tenia cap intenció d'obrir, més encara, es va felicitar per la precaució, adquirida als viatges, de tancar de nit les portes amb pany i clau, a casa i tot.

De primer volia alçar-se amb tranquil·litat i sense destorbs, vestir-se i, sobretot, esmorzar. I, només aleshores, capficar-se en altres coses, perquè, d'això sí era ben conscient, al llit les seues cavil·lacions no arribarien a cap conclusió raonable. Recordava haver sentit sovint, al llit, com un dolor lleuger, potser provocat per una postura incòmoda, que després, quan s'alçava, resultava ser pura imaginació, i ansiava veure com es diluirien les seues quimeres d'avui. Quant al canvi de veu, no era més que l'avís d'un constipat de pronòstic, una malaltia professional dels viatjants. No en tenia el més mínim dubte.

Tirar el cobertor a terra era ben senzill; només calia inflar-se una mica i queia a soles. Però d'ací en avant ja es feia més difícil, sobretot per l'enorme amplitud del seu cos. Li hauria calgut tenir braços i mans per a incorporar-se i, en comptes d'això, tenia un estol de cametes que es movien sense treva de la manera més diversa i que, a més, no podia dominar. Si intentava doblegar-ne una, aquesta era la primera que es tesava, i si, al remat, aconseguia de governar-la, totes les altres, mentrestant, s'agitaven com deixades en llibertat, amb la major i més dolorosa frenesia. «Tot, fora de quedar-se al llit fent el gandul», es va dir Gregor.

Per començar, volia traure del llit la part inferior del cos, però aquesta part, que, per cert, encara

no havia vist i no se'n podia fer una idea precisa, demostrà ser massa difícil de moure; anava molt d'espai; i quan, per fi, fet un boig quasi, aplegà totes les forces i es llançà cap endavant sense més contemplacions, va errar la direcció i va topar violentament contra els peus del llit. L'ardent dolor que va sentir li ensenyà que ara la part inferior del seu cos era probablement la més sensible.

Intentà, doncs, traure primer del llit la part superior del cos i va girar el cap cautament cap a la vora. Hi va reeixir fàcilment i la massa del cos, tot i ser tan ampla i tan pesada, va prosseguir a poc a poc el gir del cap. Però quan ja tenia el cap penjant fora del llit, a l'aire, li va entrar por de continuar l'avanç amb aquell mètode, perquè, si es deixava caure així, seria més que miracle si no es feria al cap. I justament ara no es podia permetre perdre el coneixement per res del món. S'estimava més quedar-se al llit.

Però quan, al cap de tots aquests esforços, tornà a jaure en la posició anterior, fent un sospir profund, i va veure de nou la brega de les cametes, potser encara més frenètica que adés, i no va trobar cap manera de posar ordre i concert en aquella disbauxa, es repetí que era absolutament impossible continuar allí i que era preferible sacrificar-ho tot, mentre hi haguera la més mínima esperança d'escapar del llit. Però, al mateix temps, no oblidà de tenir ben present que la més serena de les reflexions valia molt més que no qualsevol resolució desesperada. En moments com aquells solia dirigir una mirada d'allò més intensa cap a la finestra, però dissortadament hi havia poca esperança i poc de coratge a traure d'aquell paisatge de boira matinal que fins i tot entelava l'altra banda de l'estret

carrer. «Ja són les set», es va dir quan el despertador tornà a tocar. «Ja són les set i encara aquesta boira». I durant una estona es va quedar gitat, quiet, amb la respiració alentida, com si esperara que el silenci absolut retornaria la realitat i la normalitat a les coses.

Però després es digué: «Cal que deixi el llit de totes totes abans que toque el quart de vuit. D'altra banda, aleshores ja haurà vingut algú de l'empresa a demanar per mi, perquè obrin abans de les set». I ara mamprengué a balancejar rítmicament el cos sencer per eixir del llit d'una. Si es deixava caure així, el cap, que procuraria mantenir ben alçat, previsiblement n'eixiria illés. L'esquena semblava resistent; segurament el colp contra l'estora no li faria res. El capficava molt més pensar en el terrabastall que podia causar i que probablement havia de provocar, a l'altra banda de les portes, si no alarma, almenys inquietud. Però calia arriscar-s'hi.

Quan ja tenia mig cos fora del llit —el nou mètode tenia més de joc que de treball, només calia balancejar-se a sacsejades— li vingué al cap que senzill seria tot si algú acudia a ajudar-lo. Amb dues persones fortes —va pensar en son pare i en la criada— hi hauria hagut de sobres; només caldria que ficaren els braços davall l'esquena combada, que el desfardaren del llit a pols, que s'ajupiren amb la càrrega i que, en acabant, tingueren la precaució d'esperar pacientment que ell sol s'acabara de girar en terra, on calia suposar que les cametes farien algun paper. Ara, a part que les portes eren tancades amb pany i clau ¿realment hauria fet bé de demanar ajuda? A pesar del destret en què es veia, no va poder reprimir un somriure quan la idea li passà per la ment.

Ja havia arribat a un punt que, si es balancejava més fort, a penes podria mantenir l'equilibri, i prompte hauria de prendre una determinació definitiva, perquè al cap de cinc minuts seria un quart de vuit; en això, algú trucà a la porta de casa. «És algú de l'empresa», es digué, i es va quedar parat, quasi de pedra, mentre les cametes li ballaven encara amb una major excitació. Per un instant tot va restar quiet. «No obrin», es va dir Gregor, pres de tan vana esperança. Però després, com de costum, la criada va anar cap a la porta amb passes decidides i la va obrir. A Gregor, només li va caldre sentir la primera salutació del visitant per saber cert qui era: el gerent en persona. ¿I per què havia d'estar condemnat a treballar en una empresa on la falta més nímia provocava immediatament les sospites més greus? ¿És que tot el personal, de dalt a baix, eren un tall de desaprensius? ¿No n'hi havia entre ells cap ni un de fidel i d'humil que, si un dia desaprofitava unes quantes hores de treball matinal, els remordiments de consciència el trastornaven fins al punt de no estar en condicions de deixar el llit? ¿Que no hi havia prou d'enviar un aprenent a preguntar? —si és que, al capdavall, calia tot aquest interrogatori— ¿Era necessari que vinguera el gerent en persona i evidenciara així, davant de tota la innocent família, que la investigació d'aquest cas sospitos només podia ser confiada a la seua intel·ligència preclara? I endut més per la crispació que aquestes reflexions li produïen que no per cap decisió meditada, Gregor es llançà del llit avall amb tot el lleu. Es va sentir un colp fort, però no hi hagué cap terrabastall. Com que l'estora havia debilitat un poc el bac i, a més, l'esquena resultà ser més

elàstica del que Gregor havia previst, el soroll causat no passà de somort i poc escandalós. Únicament no havia tingut compte d'alçar prou el cap i s'hi havia endut un bon batzac; aleshores tombà el cap i el fregà contra l'estora ple de ràbia i de dolor.

—Allà dins ha caigut alguna cosa— va dir el gerent des de la cambra de l'esquerra.

Gregor intentà imaginar-se si, al gerent, podia passar-li un dia el mateix que a ell; en el fons, calia admetre'n la possibilitat. Però, llavors, com a rude resposta a la hipòtesi, a la cambra veïna es van sentir les passes decidides del gerent fent repicar les botes de xarol. La germana, des de la cambra de la dreta, li xiuxiuejà un avís:

—Gregor, el gerent és ací.

—Ja ho sé —va dir Gregor, però no gosà alçar tant la veu que la germana el poguera escoltar.

—Gregor —va dir ara el pare des de la cambra de l'esquerra—, el senyor gerent ha vingut i vol saber per què no te n'has anat en el primer tren. Nosaltres no sabem què dir-li. A més, vol parlar amb tu personalment. De manera que fes el favor d'obrir la porta. Ell tindrà la bondat de disculpar el desordre de la cambra.

—Bon dia, senyor Samsa —va intercalar-hi, amistos, el gerent.

—No es troba bé —va dir-li la mare, mentre el pare continuava adreçant-se a la porta—. No es troba bé, crega'm, senyor gerent ¡Com havia de perdre Gregor un tren si no! Si el xic només té el cap per a la faena. Si quasi m'irrita que no isca mai de vesprada. Ara ha passat vuit dies ací i totes les vesprades s'ha quedat a casa. S'asseu a taula amb nosaltres i llig tran-

quillament el periòdic o estudia els itineraris dels trens. Torbar-se una estona treballant amb la serra és la gran distracció per a ell. Com ara que, en dues o tres vesprades, ha fet un marquet; vosté se sorprendrà de tan bonic com és; està penjat dins, a la cambra; ara mateix el veurà, quan Gregor òbriga. Per cert, ¡celebre tant que vosté haja vingut, senyor gerent! nosaltres sols no hauríem aconseguit que Gregor obrira la porta; ¡és tan tossut!, i segur que no es troba bé, encara que de matí ho ha negat.

—Ja vaig —va dir Gregor, d'espai i amb prudència, i es va quedar quiet per no perdre's una paraula de la conversa.

—Jo no trobe tampoc cap altra explicació, apreciada senyora —va dir el gerent—. Esperem que no siga res greu. Tot i que, d'altra banda, he de dir que nosaltres, els homes de negocis, per sort o per desgràcia, depén de com es mire, molt sovint cal que afrontem una molèstia passatgera per atendre només al bé del negoci.

—Bé ¿Pot entrar ja el senyor gerent? —preguntà el pare, impacient, i tornà a picar a la porta.

—No —va dir Gregor—. A la cambra de l'esquerra es va fer un silenci penós; a la de la dreta, la germana començà a sanglotar.

¿Per què no es reunia la germana amb els altres? Probablement s'acabava d'alçar del llit ara mateix i encara no havia començat a vestir-se. ¿I a quin sant venien els plors? ¿Era perquè ell no s'alçava i no deixava entrar el gerent? ¿Perquè corria el perill de perdre el treball? ¿I perquè el patró aleshores tornaria a acaçar els pares amb les velles exigències? Per ara, almenys, es tractava només de preocupacions gratuï-

tes. Gregor encara hi era i no tenia cap intenció d'abandonar la seua família. Cert que, ara com ara, es trobava estès damunt l'estora i ningú que haguera comprès quina era la seua vertadera situació li hauria exigit seriosament que deixara entrar el gerent. D'altra banda, segur que no l'havien d'acomiarar a l'acte només per aquest detall descortés, que més avant seria tan fàcil de justificar satisfactòriament. A Gregor, doncs, li semblà molt més raonable que ara el deixaren en pau, en comptes de destorbar-lo amb planys i exhortacions. Però, als altres, justament els angoixava la incertesa i això feia disculpable el seu comportament.

—Senyor Samsa —exclamà el gerent alçant la veu—. ¿Vol dir-me què passa? Vosté s'atrinxera dins de la seua cambra, només contesta sí i no, inquieta de manera tan greu com gratuïta els seus pares i negligeix, i ho dic solament de passada, les seues obligacions laborals d'una forma fet i fet inaudita. En nom dels seus pares i del patró li pregue molt encaridament que em done una explicació clara ara mateix. Estic ben sorprès, ben sorprès. El tenia per una persona discreta i formal i, ara, de sobte, sembla que vol començar a demostrar uns humors ben estraforularis. Malgrat que el director m'ha insinuat aquest matí una possible explicació de la seua falta —relacionada amb els cobraments que li van ser confiats fa poc—, jo quasi he compromés la meua paraula d'honor defensant que aquest no en podia ser el veritable motiu. Però ara, davant de la seua incomprendible obstinació, estic perdent del tot la més mínima predisposició d'intervenir en favor de vosté de cap manera. I la seua posició no és, ni de lluny, de les

més fermes. De bon començament, tenia la intenció de dir-li tot això en privat, però, ja que em fa perdre el temps debades, no sé per quina raó no se n'haurien d'assabentar també els seus senyors pares. Aquests últims temps el seu rendiment ha estat molt insatisfactori; encara que aquesta no és l'època de l'any més apropiada per a fer negocis extraordinaris, i ja ho tenim en compte, però no hi ha cap època de l'any apropiada per a no fer ni un sol negoci, senyor Samsa, cal que no n'hi haja cap.

—Però senyor gerent —crià Gregor fora de si, tan excitat que va oblidar tota altra consideració—, òbric de seguida, ara mateix. Un lleuger malestar, un rodament de cap m'han impedit alçar-me. Encara estic gitat, però ara ja em trobe fresc. Ja m'alce del llit. ¡Només una miqueta de paciència! Encara no va tan bé la cosa com jo em pensava. Però ja estic bo. ¡Com li pot agafar de colp açò a una persona! Ahir de vesprada em trobava prou bé. ¡Si els meus pares ho saben!, o millor dit, ja ahir de vesprada vaig tenir com un menut pressentiment ¡Si se m'havia de conèixer! ¿Per què no ho notificaria a l'empresa? Però un sempre es pensa que podrà sobreposar-se a la malaltia sense que calga quedar-se a casa. ¡Senyor gerent! ¡Tinga consideració amb els meus pares!. Cap dels retrets que vosté em fa no té el fonament més mínim. Mai no se me n'havia dit ni una paraula. Vosté no deu haver llegit les últimes comandes que he tramés. Per cert, encara agafaré el tren de les vuit, aquestes poques hores de repòs m'han enfortit. No cal que s'entretinga més, senyor gerent; d'ací a un moment seré a l'empresa. ¡I tinga la bondat de comunicar-ho i de presentar els meus respectes al senyor patró!